

MISS EVERS' BOYS FİLMİ ANALİZİ “Bu çalışma ile tarih yapacağız.....”

MISS EVERS 'BOYS FILM ANALYSIS “We will make history with this work.....”

Gamze ÖZBEK GÜVEN^a

Süre: 108dk.

Çıkış Tarihi: 22 Şubat 1997

Yapım Yılı: 1997

Türü: Drama, Savaş

Ülke: ABD

Yönetmen: Joseph Sargent

Yazar: David Feldshuh,

Senaryo: Walter Bernstein

Yıldızlar: Alfre Woodard, Laurence Fishburne, Craig Sheffer

Ödüller: Primetime Emmy Ödülleri: President's Award

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Ulusal Halk Sağlığı Servisi tarafından, 1932 yılında “sifilizden zencilerin nasıl zarar gördüğünü” ve yine “zencilerin beyazlardan farklı olarak bu hastalıktan ne türlü etkilendiklerini” belirlemek amacıyla başlatılan Tuskegee sifiliz çalışmasında¹ hastalara yapılan etikdışı uygulamalar sinematografik bir dille hikâye edilmektedir.

Filmde Tuskegee çalışması sırasında yaşananlar Eunice Evers'in inceleme kurulunda gözyaşları içinde verdiği ifadelerle anlatılmaktadır. ABD Alabama Eyaleti Macon Bölgesinde sifiliz hastalığının görülme sıklığı yüksektir. Ulusal Halk Sağlığı Servisi'nden Doktor (Dr.) Douglas bölgedeki Tuskegee Hastanesi'nde görevlendirilmiştir. Dr. Douglas ve beraber çalıştığı sağlık personeli sifilizli hastaları belirlemek, görülme sıklığını azaltmak, tedavi etmek ve çocuklara bulaşmasını önlemek için çalışmaya başlamışlardır. Zamanla kaynaklarının tükenmesi üzerine Ulusal Halk Sağlığı Servisi'ne giden Dr. Douglas'a, burada çalışan bilim adamları tarafından bir araştırma yürütmesi teklif edilmiştir. Konuşmanın başlangıcında doktor bu öneriyi reddetmiş, ancak mali destek alacağı ve diğer sifilizli hastaları ve özellikle çocukları tedavi edebileceği ümidiyle sonradan çalışmayı kabul etmiştir. Çalışma süresince yaşananlar ümit ettiği gibi olmamıştır. Başlangıçta altı ay olarak planlanan araştırma tam 40 yıl sürmüştür. Bu zaman içinde çalışmaya alınan kişilerin en önemli insan hakkı olan yaşama hakları da dâhil olmak üzere pek çok hakları ellerinden alınmıştır. Yaşamaları için gerekli olan ve o dönemde bilinen bir tedavi haline gelen penisilin uygulanmamış, hatta ölmeleri beklenmiştir. Çünkü araştırmanın son aşamasında ölenlere otopsi yapılması planlanmıştır¹.

Araştırmacılar inceleme kurulunda, çalışmanın Ulusal Halk Sağlığı Servisi tarafından finanse edilerek desteklenmesi ve devam eden çalışmanın sonuçlarının konferans ve toplantılarda açıkça tartışılması nedeniyle etik açıdan bir sorun görmediklerini ifade ederek kendilerini savunmuşlardır. Bu kişilerin hem aynı Afrika

^aDoktora Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Tarihi ve Erik AD ✉ gamzeozbekguven@gmail.com

Gönderim Tarihi: 25.07.2018 • Kabul Tarihi: 26.07.2018

kökenli Amerikalı olma özelliğini paylaşımları nedeniyle, hem de meslek değerleri açısından yaşadıkları etik ikilemler ve eylemlerindeki etik ihlaller Miss Evers' Boys filminde başarılı bir şekilde gösterilmiştir.

Eunice Evers bölgede yaşayan insanları yakından tanıyan, iyi iletişim becerilerine sahip Afrika kökenli Amerikalı bir hemşiredir. Araştırmayı inceleyen kurulda verdiği ifadede mesleğini çok sevdiğini ve daima hastalarının esenliği ve rahatı için çabaladığını, mesleğini onurla ve saygıyla, meslek yeminine bağlı olarak yaptığını söylemiştir. Hemşire Evers araştırmanın Afrika kökenli Amerikalı yoksul insanlar için faydalı olacağını düşündüğü ve profesyonel bir hemşire olarak görevinin doktorların istemlerini yerine getirmek olduğuna inandığı için etik olarak kendinde bir kusur görmemiştir Ancak başlangıcından çok farklı şekilde sürdürülmeye devam eden çalışmanın boyutunu öğrendiği halde meslek yeminine aykırı eylemlerde bulunmuştur.

Başlangıç safhasında çalışmanın halk sağlığını geliştirmek için yapıldığı ve hastalığa yönelik etkili bir tedavinin bulunmadığı için önemli bir etik sorun olmadığı iddia edilebilir. Araştırma ekibinde yer alan Afrika kökenli Amerikalı üyelerin temel kaygısı “zencilerin de hastalığa beyazlar gibi tepki verdiklerini, zencilerin de insan olduklarını” ispatlamaktır. Bir anlamda bir hastalık üzerinden de olsa ırk ayrımını yenmek çabasında oldukları söylenebilir. Bu çabadaki en önemli etik ikilem ölümcül bir hastalık üzerinden bu mücadelenin yapılmasıdır.

40 yıl süren araştırma sürecinde sifilizin tedavisini oldukça basit bir şekilde sağlayan penisilin bulunmuştur. Araştırmanın bu aşamasında, başlangıçtaki etik ikilem farklı bir içerik kazanmıştır. Çünkü artık hastalığın etkili tedavisi bilinmektedir. Ancak hastalara tedavi uygulanmamış, başka hastanelere giderek tedavi olmaları da engellenmiştir. Araştırmada 400 civarında Afrika kökenli Amerikalı erkek tedavi edilmeyerek¹ acı içinde ölmelerine neden olunmuştur. Katılımcıların yaşam hakları ihlal edilerek insanlık suçu işlenmiştir.

Araştırma sürecinde katılımcılara araştırmanın ne olduğu, nasıl yapılacağı hakkında yanıltıcı bilgiler verilmiştir. Çalışmadan bihaber olan bu kişiler, kendilerine sağlık taraması yapıldığını ve ücretsiz tedavi edileceklerini sanmışlardır. Sanmışlardır çünkü hepsi kandırılmıştır. Afrika kökenli Amerikalı yoksul çiftçiler olan bu kişilerin hastaneye gelmeleri için ücretsiz yemek, ulaşım, tedavi ve bakım hizmetleri gibi teşvik edici unsurlar kullanılmıştır. Belki de en teşvik edici unsur Hemşire Evers'ı tanımaları ile devletin ilk kez kendilerini dikkate aldığını düşünmeleri olmuştur.

Çalışmanın başlangıç safhasında Hemşire Evers bölgeyi dolaşarak, kişileri hastaneye davet etmiş ve sifilizli hastalar bu şekilde belirlenmiştir. Bu kişilerin çoğu hastaneye Hemşire Evers'a güven duydukları ve inandıkları için gelmişlerdir. Hemşire Evers'la katılımcılar ve aileleri arasında güvene dayalı bir ilişki kurulmuştur. Katılımcılardan bazıları ise çocukluk arkadaşıdır. Belki de hayattaki tek bağları dans etmek olan bu arkadaşlarının tedavi edilmedikleri için bir daha dans edemeyebileceklerini, hatta öleceklerini bilmesine rağmen onların yanında da hiçbir şey yokmuş, olmuyormuş gibi davranabilmiştir. Aslında sevdiği insanların da kandırılmasına sessiz kalmıştır. Bu insanların birçoğu tedavi edilmedikleri için ölmüştür. Araştırma, katılımcılarına verilebilecek en büyük zararlar sonuçlandırıldığında Evers da kendisine güvenen insanlara ve sevdiklerine karşı yapılan bu kötülüğe ortak olmuştur.

Hemşire Evers'ın çocukluk aşkı, sevdiği adam da sifiliz hastasıdır. Orduya girerek tedavi olmuştur. Evers'ı da yanında götürmek istemiştir. Ancak Evers yaşananlardan dolayı hissettiği suçluluk duygusu ve vicdan azabı nedeniyle gidememiştir. Hayatının bundan sonraki sürecinde, kaybettiği yakınlarının ve hastalarının mezarlarının başında, henüz kaybetmediklerinin ise yanında olarak bu vicdan azabını hafifletmeye çalışmayı tercih etmiştir.

Araştırmacılarından Dr. Brodus da Afrika kökenli bir Amerikalıdır ve çalışmanın başında hastalara karşı iyi niyetli ve sevecen yaklaşımlarda bulunmuştur. Ancak süreç içinde hastalarından gerçek tıbbi tanıları ve çalışmanın nihai amacı hakkında bilgi saklayarak onlarla açık ve dürüst bir ilişki sürdürmeme yolunu seçmiştir. Çalışmanın başlangıcında ırksal bir mücadeleye bilim yoluyla katkı sağlamayı hedeflediği anlaşılan Dr. Bordus, çalışmanın sonraki aşamalarında Afrika kökenli Amerikalı bir doktorun da tıp tarihine geçebilecek çalışmalar yapabileceğini

ispatlama çabası içinde olan ve başarıma hırısının önplana çıktığı bir karakter olarak görülmektedir. Filmdeki bir sahnede kendisine yapılanlardan bihaber olan hastaya plasebo uygularken hastanın doktoruna ve yaptığına güven duymasını sağlayıcı cümleler kullanmıştır. Hemşire Evers ise uygulamaya tanık olurken, yapılan uygulamanın söylendiğinin aksine hastanın yararına olmadığını bilmektedir. Buna karşın doktoru onaylamayı tercih ederek hastanın yapılan tedaviye inandırılmasına, kandırılmasına ortak olmuştur. Hasta yanılarak/kandırılarak özerkliği ihlal edilmiştir.

Çalışmanın yürütücüsü olan Dr Douglas ise, başlangıçta insanlara yardımcı olmak ümidiyle bu çalışmayı kabul etmiştir. Ancak araştırma süresince yapılan etik ihlaller nedeniyle rahatsızlık duymuştur. Bu rahatsızlığı her dile getirmek istediğinde tarih yazacağına inandırılan ve başarıya odaklanılan bir hırs ile karşı karşıya gelmiştir. Yaşadığı etik ikilemlere ve yapılan etik ihlallere rağmen araştırmayı devam ettiren Dr. Douglas bu hırsın kişide oluşturduğu ahlaki yıkımı güzel bir biçimde örneklemektedir.

Filmde bir araştırma süreci, araştırmacıların başarıma ve hırs duyguları temelinde ortaya çıkan eylem olanakları ve araştırmacı-katılımcı arasındaki ilişkiler etik açıdan değerlendirilmiştir. Bu çalışmada en önemli etik sorun araştırmacının arkasındaki istemede yatmaktadır. Kant'a göre; ahlaki bir eylemde önemli olan "insanı araç olarak değil, amaç olarak görerek eylemde bulunmayı isteme"dir². Bu çalışmada görev alan araştırmacılar ve araştırmayı destekleyenler kendi değersel önceliklerini mutlak kabul ederek, katılımcıları araçsallaştırmışlardır. Eylemlerin arkasındaki istemede önplana çıkan bu egoizmin sonucunda katılımcıların yaşama hakları bile ihlal ederek insanlık suçu işlenmiştir.

Araştırmacılar "tarih yazacağız" derken, başarılı bir çalışma yerine, bilgilendirilmiş onam almama, yanıltma/kandırma, özerkliğe saygısızlık, ayrımcılık, gönüllü seçiminde adaletsizlik gibi etik ihlallerin yapıldığı bir çalışmada insanlık suçu işleyerek tıp tarihine geçmişlerdir. Çalışmada yer alan kişilerin eylemlerindeki etik ihlaller nedeniyle yaşadıkları vicdan azabının ve suçluluk duygusunun altı filmde yoğun bir şekilde çizilmektedir. Anlatsal etik açısından önemli bir metin olarak öne çıkan Miss Evers' Boys filmi, başlangıcında insanlık yararına olması ümidi ile kabul edilen bir çalışmanın insanlık suçu haline nasıl gelebildiğini başarılı bir şekilde izleyiciye göstermektedir.

TEŞEKKÜR

Makaleme konu olan filmle tanışmama vesile olan, aynı zamanda yayınlanma sürecinde editöryal destek veren Prof. Dr. Neyyire Yasemin YALIM hocama sonsuz şükranlarımı sunar, teşekkür ederim.

SONNOTLAR

¹ Howell, J (2017). Race and U.S. Medical Experimentation: The Case of Tuskegee. *Cad.Saude Publica*,33:1-3. <http://dx.doi.org/10.1590/0102-311x00168016>

² Kant I (2002). Ahlak Metafizikinin Temellendirilmesi. Çeviren: İoanna Kuçuradi. Felsefe Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara.